

LJUBLJANSKI ČASNIK.

St. 80.

Vtorik 7. Kozoperska.

1851.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petek. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožefu Blavniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odrajta še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znese 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje., za četert leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, kateri more po novi postavi frankiran biti.

Vradni del.

3. oktobra 1851 je bil L. del, III. tečaj deželni zakonik in vladni lista izdan in razposlan, ki zapopade:

Razpis c. k. denarstvinega ministerstva 22. Avgusta 1851, ki razlaga, kako gre obračati pazko 2. in 3. in tarifne številke 45 začasnih postav 9. Februarja in 2. Avgusta 1850. — Cesarski ukaz 28. Avgust 1851, s katerim se da razjasnjenje taistih postavnih odločb, po katerih je ravnati pri obnovitvi kriminalnih preiskav, ki so se godile po kazenskim zakoniku leta 1803. — Razpis c. k. denarstvinega ministerstva 2. Septembra 1851, se katerim se razglasi ravnanje z dne 1. Septembra 1851 v verst 167 izsrečkanimi obligacijami dvorne kamre po 3 $\frac{1}{2}$ in 5%. — Ukaz ministrov notranjih zadev in dnarstva 4. Septembra 1851, s katerim se dodalno k §. 6 najv. patenta 11. Aprila 1851 razglasijo natanjnejše odločbe čez poplačanje dolžnim na dolg prerajtanah kapitalov odškodbe in odkupljenja pri odvezi zemljiš. — Okoljni ukaz c. k. denarstv. deželnega vodstva za štajarsko, Koroško in Krajnsko 1. Septembra 1851. Izmera davšin za odstope premoženja tretjih oseb žennu in nevesti v ženitnim pismu. — Okoljni ukaz c. k. denarstv. dežel. vodstva za štajarsko, Koroško in Krajnsko 2. Septembra 1851, Probstost davšin pobotnih listov in prošinj za izbrisanje v rečeh odšodb za oprosteno zemljiš, potem pobotnih listov čez odškodovila za zaostale podložne oprave.

3. oktobra 1851 je bil LI. del, III. tečaja deželni zakonik in vladni lista izdan in razposlan; ki zapopade:

Razpis c. k. denarstvinega ministerstva 16. Septembra 1851, s katerim se razglasi ravnanje z dne 16. Septembra t. l. izsrečkanimi peneznimi listi po 10 kr. versta čerka Z. — Razpis c. k. dnarstvinega ministerstva 20. Septembra 1851, s katerim se prepoved, kose, serpe, i. t. d. iz Avstrie ali skozi njo v Švajco voziti ob veljavo dene. — Razpis denarstvinega ministerstva 24. Septembra 1851, s katerim se ustanovi, kako se dajo domestikalne obligacije Avstrijskega pod in nad Anizo, in štajarskega izdane v času sovražnega napada za udeleženje državnega zajema leta 1851 porabiti.

Nevradni del.

Dolžnost svoj jezik spoštovati.

(Pridiga v Možburgi na Koroškem binškošni pondelj 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskiga g. g. Slomška. Iz Drobline)

(Konec.)

1. Naš slovenji jezik je brat tistiga gerskiga jezika, v katerim so apostelni ino evangelisti sveto pismo pisali; že več tavžent let pošteni ljudje slovenje marnvajo (govorijo).

Slovenski jezik je brat latinskiga jezika, v katerim se še spol sveta maša služi; ino že pred tavžent leti so naši stari Očetje sveto pismo v slovenskim jeziku brali, so po slovensko v hiši božji Bogu hvalo prepevali. — Za to se še zdaj per vas sv. evangelji v treh jezikih v cerkvi bere po latinsko, nemško ino slovenje. Kdor se tedaj tak stariga imenitniga jezika sramuje, je podoben trupu, ki lepo pošteno oblačilo iz sebe izterga, ki mu ga je dober oče dal, se po ptuje obleče, in misli de bo lepši.

2. Naš imenitni slovenji jezik se ne govori samo po Koroškim; ni ga jezika na svetu, ki bi ga tak po širokim marnvali, kakor jezik slovenji. Pojdi za jugam do morja, najdel boš po Hrovaškim, Dalmatinskim ljudi, ki slovenjo govorijo, kakor ti, Prehodi Vogersko, Pemsko, Polsko ino Moravsko deželo, povsod boš najdel svojo slovensko zlahto.

Slovenji jezik le tisti malo obrajta, ki sveta ne pozna, ino ne ve, kakšni ljudje po sveti živijo. Podoben je tak nevednimu otroku, kateri tudi misli, de je Celovsko jezero nar veči morje na svetu, ino de unkraj Ljubela je že konec sveta.

3. Je pa morebiti slovenji jezik tako gerd ino nezaroblen, de bi nas moglo sram biti, slovenje govoriti? — Lepe so pridige v nemškem jeziku, — pa tudi božji nauki v slovenjim jeziku lepi tako, da se lahko človeških serc primejo, in dober sad obrodijo. Prijetne so pesmi nemške, alj prijete tud pesmi slovenske, ki se lepo gladko zlagajo, in po nebesko naše serce razveselijo. Za tega del Slovenci po vsih krajih tako radi pojo. — Kdor svoj materni jezik zaverže, ter ga pozabi in zapusti, je zmedenimu pjancu podoben, ki zlato v prah potepta, ino ne ve, koliko škodo si dela. Slovenji stariši, ki slovenje znajo, pa svojih otrok kar slovenjiga jezika ne učijo, so nehvaležni hišniki, ki svojim otrokam drago domačo reč, slovenski jezik, zapravijo, ki so jim ga njihovi dedi izročili. Podobni so taki očetje ino matere slabim gospodarjam, ki svojo očetno gospodarstvo prodajo, drago pohištvo kupujejo, poslednič pa večdel beraško palico najdejo. — Kar je oče dobriga od svojih starih prejel, mora svojimu sinu zapustiti, in kar se je mati od svoje matere hvale vredniga naučila, bo tudi svoji hčeri zapustila. Materni jezik je nar dražji dota, ki smo jo od svojih starih zadobili; skerbno smo ga dolžni ohraniti, olepšati, ino svojim mlajšim zapustiti. Človeški jezik je talent, kateriga je nam Gospod nebes ino zemle izročil, de bi z njim barantali, ino veliko dobička storili. Kdor svoj materni slovenski jezik pozabi, malopridno svoj talent zakople; Bog ga bo enkrat terjat, ino vsi zaničevavci svojiga pošteniga jezika bojo v vunajno temo potisnjeni. Oj ljubi, lepi in pošteni slovenski materni jezik! s katerim sim prvič svojo ljubeznivo mamo ino ateja klical, v katerim so me moja mati učili Boga spoznati, v katerim sim pervikrat svojiga Stvarnika častil; — tebe hočem kakor nar dražji spomin svojih rajnih starišev hval-

ležno spoštovati ino ohraniti; za tvojo čast in lepoto po pameti kolikor premorem, skerbeti; v slovenjim jeziku do svoje posledne ure Boga nar rajši hvaliti; v slovenjim jeziku svoje ljube brate in sestre Slovence nar rajši vučiti, ino želim, kakor hvaležni sin svoje ljube matere, de kakor je moja prva beseda slovenja bila, naj tudi moja posledna beseda slovenja bo! — Tudi vsak pošten Slovenec ravno to želi; mislim, de želite ravno to tudi vi. Kako se pa naj to po pameti zgodi, v 2. delu poslušajte.

II.

1. Vsmileni Bog, vsigamogočni Stvarnik je človeku dušo ino truplo dal. Truplo potrebuje pošteniga oblačila, duša pa zgovorniga jezika; kar je za truplo oblačilo, to je duhu jezik ino beseda. Vi skerbite svoje telo oblačiti; ali bote svoji duši pozabili pošteno govorjenje preskerbeti? Veliko starišev med vami novo šego ima svoje otroke le po novi šegi učiti, ino svoj stari slovenji jezik celo pozabiti. Oh, to je hudo delo ino velika zguba. Ravno v tim jeziku, ki so vas vaši ljubi stariši žebrati ino lepo marnvati učili, ste dolžni tudi vi svoje otroke učiti; alj ne, tako niste vredni dobri sini ino hčere svojih poštenih starišev biti; zakaj hudobec je, ki svojih starih ne spoštuje; — tudi oni vas kdaj po vstajenji za svoje mlajše ne bodo hotli spoznati. — Govorjenje, ki ste ga od svojih prednikov prejeli, ste dolžni svojim otrokam, kakor zlahte lastino (nar dražji blago) zapustiti. Otroci, ki slovenje marnvati od svojih slovenjih starišev se ne naučijo, veliko premoženje zgubijo, ki se več poverniti ne da. Kolikor jezikov kdor marnvati zna, tolikov človekov velja. Boljši je, de jih slovenje marnvati naučite, kakor bi jim kapital zapustili; saj ne veste, kam vaši otroci pridejo, alj si ne bojo še v slovenjim jeziku kruha služili. Tudi učeni imenitni gospodje se slovenje marnvati uče; kako nemarno bi bilo, de bi stariši vi svoj materni jezik svojih otrok ne učili, kakor so naučili vaši očetje ino matere vas. — Slovenci, ki svoj jezik malopridno zatajijo, ino hočejo Nemci biti, so podobni neumnimu kmetu, ki svojo kmetiško sukno sleče, ino gosposko nositi začne, de potem ni gospod, ne kmet. Rojen Slovenec, ki svoj narod zataji, je podoben pogreti jedi, ki nobenimu zdrava ni; tak človek svojiga rodu zlahtne lastnosti pozabi, ino se nemških slabosti privadi, ino je kakor preoblečeni vran od vsih zaničevan.

2. Ne bodi vas sram, de ste Slovenci; to naj bo naša čast; in naj nas naši sosedi le zaničujejo, oni ne vedo kaj delajo. Ravno ti, ki nas zasramujejo, so tudi pred nekolkimi letmi Slovenci bili, kakor smo mi; ponemščili so se, zapravili nebeski dar slovenskiga jezika, ino zdaj ravno zatoliko manj jezikov znajo. Ravno tak bi tudi vi ino vaši otroci v kratkih letih za eniga človeka manj veljali, ako bi slovenje marnvati kar več ne znali; kar bi bila za vašo zlahto velika zguba in greh.

3. Ne zaničujte ptujih jezikov, ino se nem-

škiga le skerbno učite; lepši bo vam, ki znate jezika dva, kakor Nemcem, ki znajo le samo eniga. Lohkej bote si vi ino vaši otroci po svetu pomagali, ako slovenje ino nemško zastopite in govorite. Tako bote vi dobrimu zvestimu hlapcu podobni, ki je od Boga dva talenta prejel, ino je z njima dva druga pridobil. Za to ga je Gospod pohvalil in čes veliko postavil.

Alj kedar se vi nemškiga učite, alj svoje otroka učite, nikar, de bi kadaj svoje poštenje ino dobro vest zapravili. Veliko jih je, ki se hudobniga nar prej naučijo, namreč po nemško kleti, ino pa gerdo marnvati. Od vsake take besede bo enkrat na sodbi odgovor.

Drugi slovenji stariši na gornim Koroškim dajo svoje otroke na Nemško med lutrane ino ne porajtajo, de otroci, mladi fantje ino dekleta per takih le prepogosto pravo vero zgubijo, ino zapravijo dobro vest. Veliko mladenčev se na Nemškim navadi slabo živeti, predobro piti ino jesti; veliko jih svojo nedolžnost zgubi. Oh to je slaba šola, v kateri se za nemški jezik nedolžnost, poštenost ino večkrat clo prava kerš. vera da. „Kaj pomaga človeku, naj ves svet perdobi, naj bi vse angelske jezike govoril, ako prave kerš. ljubezni nima in svojo dušo zgubi. — Skerbite poštenu Slovinci svojim otrokam za nemško besedo; alj skerbite jim tudi za poštene ljudi, za poštenu kerš. hišo, v katiro jih daste.

4. Perzadevajmo si, vsaki po svojim stanu, pošteno ino prav po keršansko živeti, kakor so naši prejnik, stari Slovinci živeli. Slovinci so bili od nekdej dobriga vsmileniga serca; radi so potrebnim pomagali ino sosedam dobro storili. Tako še tudi zdaj po nekterih krajih drugi za drugiga tako skerbijo, de med njimi nobeniga ubošca ni. Nobeden ne pogori, de bi mu vsi ne pomogli. Slovinci so bili od nekdej pridni delavci, ki so polje marljivo obdelovali ino živino lepo redili; krivico komu storiti jih je bilo strah. Rajši so sami krivico terpeli. — Pokažimo tudi mi, de smo poštenih očetov poštenu sini, de naši nemški sosedu lažejo, ki nas Slovence dolžijo, de smo zaviti. — Slovinci so od nekdej radi Bogu služili, ino so bili dobri kristjani; — tudi mi ne pozabimo svojga Boga, in tudi on nas ne bo zapustil. „Vsi jeziki naj spoznajo, de je Gospod Jezus Kristus v veličastvi Boga Očeta. Fil. 2, 11. Tako bomo mi dobri otroci Očeta nebeškiga; bratje ino sestre Jezusa Kristusa, tempel sv. Duha, ki bo pri nas vsakim prebival, ino nam svoje nebeške dari delil. To je vsakimu rodu nar večji hvala ino čast.

S k l e p a n j e.

Ljubi Slovinci, bratje ino sestre moje! dve reči med nami moje serce nar več žalostite. Perva žalost moja je, de nas neki Nemci, naši sosedu dostikrat zaničujejo. Oh zadržimo se tako, de bomo vse časti ino hvale vredni pred Bogam ino pred ljudmi; tako bomo goreče oglje na glavo svojih nasprotnikov nakladali, in ne bojo imeli kaj zoper nas slabiga govoriti naši sovražniki.

Druga žalost, ktera moje serce boli, je slaba navada Slovincov, de se svojiga rodu in jezika sramujejo, in že marnvati po slovenje nočejo, ako jih v maternim jeziku ogovorim. O karte tega! Ljubite svoj rod, spoštujte svoj jezik. Za čast svojiga jezika vsak pošten mož bolj skerbi, kakor pošten ženin za čast ino poštenje svoje neveste. Pred Bogam ni nobeniga razločka med Nemcam ali Slovincam; vse za ljubo ima, ki njemu zvesto služijo. — Kakor se je sv. Duh v podobah velikoterih jezиков prikazal, ravno tako naj v vsih jezikih se Bog hvali ino časti, v lepi zlogi, zastopnosti ino kerš. ljubezni. Ino kakor je Bog sv. Duh vse narode ino jezike v svojo sveto

cerkev poklical, ravno tak bo tudi enkrat vse svoje zveste služabnike v svojim učnim kraljestvu združil. —

Tamkaj bomo, kakor sv. Janez govori, iz vsih narodov ino jezиков, ki jih noben šteti ne more, pred tronam božjim stali, ino pred jagnetam novo pesem peli: Hvala našimu Bogu ino jagnetu, ki je nas skoz svojo kri iz vsih narodov, jezиков ino ljudstev perkupil. Skriv. raz. 7—9. Oh, de bi tudi nas Slovincov, kakor nas je na zemli med vsimi našimi sosedu nar večji število, tudi nar več tam per Očetu nebeškemu bilo! Amen.

Slomšek.

Porotna obravnava.

(Dalje.)

Vse obtihne kot v grobu, tako napeti so bili poslušavci na današni govor gospoda državnega zastopnika Muleja, ki vstane in spregovori:

Povzamem besedo o sila resnej zadevi. Dokler se veselimo javnosti pravde, še ni bilo primerleja, ki dušo tako pretrese kakor ti, ki bi bil tako poseben kakor ti. Strašan je zavolj velikosti hudobije, ki je pripravna naj globokeji brezdeni npravnosti spolniti; poseben pa zavolj osebnosti zatožene, nje mladosti, nje ponižanega, pa skoz in skoz brezbojznega obnašanja. Je tedaj, gospodje porotniki, vaša velika, vaša sveta naloga, vse okoljsine, vse dogodbe natanjko razmotriti, da boste zamogli pravo ino resnično razsodbo storiti ino pravico popolnoma zadostiti. Predenj vendar reč razjasnem, se moram iz cele duše necemu predsodu upreti. Vi gospodje porotniki, imate o reči soditi, o kterej je javno mnenje že davno sodilo. Glas ljudstva je sicer po necem znanem pregovoru, glas božji, pa skušnja uči, da vselej temu ni tako.

Na govore ljudstva, ki večkrat slepo sodi, še večkrat strastno obsodi, le toliko pazite, kolikor se vjemajo z prepričanjem glavne obravnave, da ne boste v nevarnosti, namesti posredstvo med pravico ino krivico, le odmev prenaplega bledenja biti.

Ne sodite tedaj po mnenju sveta, ne sodite, zavolj grajanja ali hvale, ako se taka sodba ne vjema popolnoma z vašim notrajnim prepričanjem. To sim moral povedati, predenj se k reči sami obrnem. — Dve let je protoklo, od kar se je vera neoskrunjene svetosti družbinega življenja v našem sosednem mestu, Mariboru nanagroma omajala.

Nato pripoveduje gospod državni pravdnik celo dogodbo prav razumljivo.

Potem dalej govori:

Moja dolžnost je, gospode porotnike opomniti na pomankljivost ino pogreške v zdravniškem pregledu. Pred drugim moram opomniti, da je zapisnik raztelesovanja podlaga djanja.

V zapisniku pa po gospodu Matiju Wurzelu stoji, da so drob kemiško preiskati dali. V tem zapisniku se pa govori le o enem steklu, v ktero so drob djali. Ko so ga pa pozneje gospodu kemikarju Wunderju v preiskavo dali, je bilo v treh steklih. Poskusili smo, to zmoto poravnati ino smo gospoda Götza prosili, o tem nam vzrok naznaniti; pa gospodje umetniki se ne morejo na število stekel več natanjko spomniti. Gospod magister Hackel sicer pravi, da ste bile naj manj dve stekli, vendar za gotovo več ne ve. Ravno tako gospod dr. Quikeriz; on pravi da ste bile dve, ali njih več, brez da bi natanjko vedel. Gospod Götz pa pravi, da se na to celo nič več ne spomni. Tedaj se dvomi o gotovosti reči tiste podlage, zavolj ktere se je dal drob kemiško preiskati.

Kemiško se je drob preiskal po gospodu kemikarju Wunderju vpriča gospoda lekarja Burg-

leitnera; ali gospod Burgleitner pri glavni obravnavi pravi, da je v kemii izučen, da pa o kemiški preiskavi nima tolike vednosti ino da pri preiskavi ni vedno zraven bil, ampak, kakor sam pravi, le pri glavnih delih preiskave. Tudi pravi, da ni bil zraven, ko so to reč gospodu Wunderju v preiskavo dali. Toraj vse to le ena priča terdi ino vam, gospodje porotniki prepustim razsodbo, če je ena priča o tako imenitnej reči dovolj. Potem se je pogrešek opomnil, ki se je pri izkopanju gospe Wurzelove pripetil. Ni se v zapisniku tista okoljsina zaznamovala, iz ktere se vidi, da je bila izkopana zares Wurzelova. Opomnim, da so umetniki v bistvu sicer ene misli o smerti gospe Ane Wurzelove, vendar ne morem opustiti, vas tudi na to opomniti, da niso ene misli glede okoljsine, če je gospod Wurzel moral po zavdanju umreti. Opomnim vas, da zdravniki o važnih rečeh niso ene misli, ino da niso reči natanjko naznanili. Vam je tedaj prepuščeno, gospodje porotniki, to reč prav prevdariti. Vi niste vezani na podobe dokazov, vendar morajo dokazi taki biti, da človeka o reči prepričajo. Ako imaste prepričanje, da je zares Ana Wurzelova po zavdanju z mišico umerla ino da je morala zavolj tega umreti, se imaste prašati: kdo da ji je zavdal. Gospodje porotniki, tega ni nobena priča vidila ino nobeden poterdil. Zavolj tega si boste sami pri teh okoljsinah mogli pomagati.

Zdaj napelje državni zastopnik vse okoljsine, ki zoper zatoženo govore, ki so se pokazale pri prvem preiskovanju ino pri glavni obravnavi, jih nasproti postavi ino iz vsega skupej zatožbo glede Ane Wurzelove nazaj vzame, ino potem bolj natanjko razloži okoljsine glede zavdanja Matija Wurzela, ter razsodbo porotnikom prepusti.

On razjasne pred drugim nagon k hudodelstvu, namenjena možitev z Augustom L., vendar opomne, da je bila ljubezen do Augusta L. že tako mlačna, da je že na družega mislila. On opomne potem težavnega hranovanja strupa ino zraven tudi te okoljsine, da se je tudi govorilo, da si je Ana Aleksander hotla sama zavdati. Potem omeni razdelitev žgancev, o kterih je dvomiti, če je bil strup v njih ino ostrupenega lonca, v kterem so juho kuhali ino potem mišico našli, kterege je potem zatožena skoz okno zadrževala.

Ta poslednja reč je bila, po spričevanju prič, v debelo tamo zavita. Gospod državni zastopnik porotnikom v premislik pusti, če je to tisti lonec, v kterem se je juha kuhala, kterege je zatožena skoz okno zagnala; ker Maria Magi ino Maria Tinauer s pervega pravite, da so natistem kraju le čepino našli, ino gospa Dorotea K., ki je po smerti Matija Wurzela lonca sodništvu izročila, ga celo več poznala ni, ino si tudi ne ve več spomniti, da ga je sodništvu izročila — potem, če zamore zatožena zato, da so v tem loncu, ki je 8 dni pod milim nebom ležal, pri kemiški preiskavi mišico našli, ino posledjič, če je mnenje enega samega kemikarja dovolj v spričbo tega.

Ako bi, pravi državni zastopnik, gospodje porotniki iz tega se prepričali, da je Ana Aleksander svojemu redniku zavdala, potem bi morali namen, ga umoriti, deloma iz nagona, deloma iz kaksnosti djanja po sledečem sklepu povzeti: Kdor komur s kakim strupom zavda, ki je že v malem smerten, mora na vsako vižo omenjeni namen imeti.

Ko državni pravdnik poslednjič na čudni mir ino neboječnost zatožene pokaže, izroči porotnikom čast sodništva ino osodo zatožene s pristavkom, da jo izroči možem, ki bodo prevdarili vzroke nje dolga ino nedolžnosti, da jo izroči možem, kterih ne bode slepa govo-

rica vodila; ampak lastno prepričanje, on jo izroči možem, ki bodo svojo čast, svojo vest, svoj um na vago položili in razsodbo storili, ki bo dika v svetišču pravice.

Poldrugo uro je govoril državni pravdnik; govor je zatoženo tako presunil, da se zgrudi in v solzah raztopiti hoče; ti govor je bil pa tudi naj resniši cele obravnave, tako da je bil vsak poslušavec živo ganjen.

Gospod zagovornik se takole oglasi:

Deklica v cvetju mladosti, izrejena v okoljsinah, ki se po navadi srečne imenuje, v družbi stanu, enako daleč od vertoglavne visočine slavnega bleska in nečimernega bogastva, kakor od stiske skerbipolnega uboštva, je bila pripeljana pred sodništvo, zatožena dvomora, storjenega na lastnima rednikoma, nje nar večima dobrotnikoma na zemlji, ki, akoravno ju niso veze kervi vezale, sta jo vendar odgojila do cveteče mladosti, jo redila s polno serčno ljubeznijo, jo varovala s skerbjo upanja, ki sta v nje veselju in žalosti drugo življenje živela, ker je bila nju cela duša razcvetajoči cvetici posvečena.

Deržavna gosposka je kakor čuvajka postavila, zatožbo glede zavdanja rednice opustila, in tudi obdolženje glede zavdanja rednika s prepričavno besedo razjasnula; ponavljati to, je prazno slamo mlatiti. — Ostane še, gospodje porotniki, na nekatere trenutke opomniti, ker mislim, da ste z mano vred popolnoma prepričani, da je dalje obdolženje skrivnega ravnarja z zdravili le izvir hudobnega jezika, ki pa močno razodeva razmere in sovražno mnenje tistih, ki so bili naj bližej nesreči, in ki so žalibog, pred drugim poklicani pričati in nesrečno osodo razločiti.

Kako negotovo je, da je bil strup v žgance primešan, lahko spoznate, ako si to stanje predočite. Naj so žganci še tako previdno odločeni, vendar se pri vsakem premikleju prav lahko zgodi, da se zmešajo, in ko jih kdo jê, je celo nemogoče, da bi skupej ne padli. Mislite si toraj nevarnost, v katero bi se bila zatožena postavila, ako bi bila zares iz tiste skleda žgance jedla, ktere polovica je bila s smertjo zavdana. Brez namena bi bilo to, se v tako nevarnost postaviti, ker bi bila svoj namen, pri vsakej drugi jedi ložeje dosegla.

(Dalje sledi.)

Austrijansko cesarstvo.

Iz Istrije 28. velki serpana.

Marsikaj se piše in bere, kako bi se učilnicam posebno med Slavenci, kateri jih nar več pogrešajo, bolj vstreči moglo.

Bere se v „Novicah“, kako se spet duhovni spodbadajo, de naj bi to kakor človestvu nar koristniši tako tudi nar berž nar težji butaro podučevanja prevzeli, in sicer brez vse druge plače, kakor le proti oni, ki jih unkraj čaka, kakor de bi samo oni umreti in tam plačila pričakovati imeli, in to v dobi, ko po Cesar-skih pisarnicah zlo pomnoženo stevilo uradnikov zdaj od enkrat toliko debelši plačila poteže.

Že nekdanji Ilirsko-predmorski Deržaj, ki je marsikaj dobriga zmislil, pa žalibog! de ni speljati mogel, G. Stadion, je kaj taciga poskuševal, ter v to posebne vradnike po Deržavi razpošiljeval, kateri so pa učilnice le po zapisnikih osnovavali, de zdaj skoraj nobena tako osnovana učilnica ne živi.

Če tedaj tudi duhovni gospodje, katerih nar več od vboga kmeta raste, in v ktere zdaj, ker so enkrat poprej, kakor kmeta sploh otroci tudi z njih omiko za duhovstvo cele družine obožali, vsa njih žlahta po pravici gleda in preži, pri povikšanemu trudu tudi povikšano plačo pričakujejo, bi se po tem takim pač no-

ben pravičen deželan nad tem spotikati ne smel, če le po verhi gibanje današnjiga sveta in pa take duhovske okolšine pregleda.

Novak med duhovni, se lahko kaj posili, ker je mlad in krepak, ako ravno mu posebno pri učilstvu, kar pa še tistikrat ne ve, kasneje kleca (teca), pa tudi ne tolikaj zavoljo unostranske plače, (ker smo vsi ljudje) ampak koliko več, de bi se lagle in poprej tudi on v svoji službi povikšal, in zraven dobička časti (ker tudi ta nobenimu ne smerdi) tudi lagle svojim domačim, ktere je enkrat obožati pomagal, kaj podal. Kar na dalej nasvetovanje v „Danici“ zadene, de bi se na kerčmarje in vinopivce v to sezni davk naložil, bi že ne bilo zavoljo same kletvine, ktero bi taki ljudje proti učilnicam verh že obstoječega vinskiga davka izrekovati vtegnili, kaj taciga varno in hasniva, zakaj, če molitev pomaga, gotovo kletvina škodje. — Privzemimo še, de se imajo tega za človestvo nar imenitnišiga dela nar več pijanci in njih strežaji vdeležiti, in drugi mogočni in že omikani ljudje, kakor de bi res slepic slepica voditi mogel, nobeniga zaslužnja v tem ne iskali, bi bila grozna sramota za človeško omiko in pa prederznost čez prederznost, de imamo iz ljuke pšenico pričakovati.

Bati se je tedaj po tem takim, de dokler se to nar potrebniši delo od zgoraj dol ne prične in od tam gor lepi in potegljivi zgledi ne zasvetijo, bomo le perje in cvetje lepiga nasvetovanja brez zernja in sadja v napeljevanji učilnic imeli. Veliko dobriga za človečanstvo se je že v kratkim po ti poti od zgoraj dol zgodilo, postavim: v Veldnovi nabiri za pohablene vojake, v pripomočki deželnih stanov v požlahtenje živinoreje enkrat, zdaj v sobraženje kovačev in živinskih lekarjev na Krajnskim; v majhnim je, postavim, pred dvema letama samo majhino mesto Koper in to samo lahoni, in ne mara, de nar več v kljub in zatero Slavencov po Istrii, ki vendar kakor slepic pogleda učilnic potrebujejo, v napravo laškiga Gimnazia čez 60 tisuč zlatov zložilo i. t. d.

Z jedinjenimi močmi je treba to delo od zgoraj dol začeti in zato ne vbogiga kmeta, ki že tako brez tega komaj živi, precej za vse prijeti, in ker res pomagati ne more, v černe bukve pisariti. — Kaj hočemo, de bo dandanašnji vbogi kmet v to pomagal, ker je že tako od toliko nesreč in težav poteptan! — Šuš, kakar pride, nar bolj le njega prime; — moča in toča, le njega nar bolj zalije in pobije; — dolžniki ga brez brambeža in vsmilenja stiskajo, starši posojila tirjajo in otroci ratergani in lačni okoli njih jočejo!! — Kaj bo tedaj storila vboga duša! vtopljen v tolike težave! — Zraven tega ga težijo povikšani davki in rešenje desetin in tlake. — In — kadar vbogi kmet ne pridela, je vse drago, de blizo ne more, se prihraniti; — in kadar spet kaj ima, je vse zlahka, de za malo prodaja, dolgove plačevati. Kaj mora tedaj po tem takim, kar se lahko z roko prime, vbogi kmet, v svojo in v omiko svojiga ljudstva pomagati?!

Pišite ga v černe bukve, pa mislite poprej, de je že dovolj v černih bukvah, ker marskteri posebno pomlad pri težkim delu komej od lakote pojemlje. — Zato domorodci in še živi prijatli človečanstva od zgoraj dol v omiki kmeta, brez kteriga živeti ne moremo in našiga ljudstva pristopimo, kakor v več drugih napravah, ter vsaki v ta s. namen po zmožnosti in enaki gorečnosti pomagajmo:

1. Duhovni po učenosti in šibki plači svoje službe,
2. „Cesarski uradniki, grajščaki in dvornik,
3. Mestjani in rokodeli in posebno tergovci v živo razmisleči, de je 5 perstov na roki, in

de je palo od drugih, ako ravno nar dlej in nar nižji na roki, vendar vsim drugim nar potrebniši za prijembo vsake reči in vsaciga dela, in de moramo za moč in zdravje tega, kolikor vsih drugih skerbeti, ko hočemo kaj stanovitno dobriga v blagor in mir našiga slavniga cesarstva storiti, kar se pa nar bolj in nar poprej po učilnicah doseči zamore.“

V prihodje v prid človečanstva neobhodno petrebne učilnice, kjer še niso, naj bi tedaj

a) duhovni po vsaki škofiji take mladenče zbrali in jih toliko v branji in pisanji podučili, de bi se mogli po tem, kakor duhovni v svojih sejniščih, sejnišča učiteljev vdeležiti, katinga naj bi berž ko berž visokoserčnost gorajnih prijatlov človečanstva s združeno močjo postavila in v prihodnjost zagotovila. Zato bi

b) lahko kmalo v tako sejnišče učiteljev nar poprej župnije brez učilnic že doma v branji in pisanji in kar bi se dalo tudi v petji že zurjeni mladenče pošiljale, kateri bi po tem v takim sejnišči požlahteni in precepljeni mladenči od tam pridši lahko

c) za majhino plačo, ker so v to malo potrosili mladino podučevati in sami sebe in podučevanje spetjem in prijatnim orglanjem priporočevati začeti, ter si tako brez posebne silnosti vbogiga kmeta po malim kvas priljudnosti do učilstva v sercu takih ne hudobnih ampak le zanemarjenih nasprotnikov postavili, de bi po tem tako zurjenim učiteljem več zadovoljno dali kakor zdaj po tako nagli sili in pri tolikim vbožtvu podkrižali, kar bodo morebiti vsako leto oponašali ino kleli in učitelja in učilnico sovražili, ter tako, kakor do zdaj brez koristi in omike pri vsih tako posiljenih učilnicah ostati. —

Stranski.

Štajarska.

Da bodo pred kot mogoče hlaponi čez Semering derdrali, se zlo trudijo, že ob letu se ima to zgoditi.

Horvaška.

Hervaški Ban, ki je 27. septembra po noči v Zagreb prišel, se je zopet na Dunaj podal. Sliši se, da se ima on o važnih rečeh z ministerstvom pogovoriti, in da bo pri posvetovanju občinske postave, ktero je on sestavil.

Avstrijanska.

Knez Metternich je že nekatere dni na Dunaju in sprejema visoke goste.

Tuje dežele.

Nemška.

Pruska vlada je pervooblastnim deržavam noto poslala, v kterej se govori o združenju knežije Neusatel z pruskim kraljestvom.

Francoska.

Francoska vlada vse stori, da bi neomejeno volitev spet pribojevala, ker meni, da je prosto ljudstvo za Napoleona vse vneto, in da bo na tako vižo predsednik mnogo več glasov pri novi volitvi imel. Zraven se tega še tudi boji, da bi kraljevič Jonville Napoleonu na poti ne bil in tako še bolj za neomejeno volitev skerbi. Francoski časopisi pa pravijo, da se Napoleon hudo moti, in da prosto ljudstvo njega nikdar zdaj več ne bode volilo. Da se je pri pervej volitvi zanj potegnulo, se ima zahvaliti dyema kraljevima strankama. Prijatli Jonvilla vedo za vse to dobro in pravijo, da bode kraljevič, ako bode zvoljen, skupej poklicanemu ljudstvu sledeča vprašanja dal:

1. Republika ali monarhia?
2. Kaka monarhia?

* Bliža se doba, ko bode Francosko nemško-avstrijansko poštni zvezi pristopilo.

LEPOZNANSKI LIST.

Zlata hruška.

(Drugi del. *)

Ko se Radovedec zopet od padca zavé, mu je zala plesavka iz rok zginila in on leži pred srebrostenim in zlatam kritim gradam. On si mane oči, se prijema za čelo in se debelo okrog ozira. To početje bi bil še dalje gual, ko bi ne bili iz grajskih vrat štirji pritlikovci privihral in ga z besedami: Nov lov za gospó! silovito napadli. Radovedec je bil korenjašk mož in zlo ga je mikalo pritlikavce s krepko pestjo odgnati. Pa besede lov za gospó! ga tako potolažijo, da se brez overe pritlikavcam povezati in odpeljati da. Le to bi bil rad vedel, kakšni gospej bo služiti mogel. Bi bila stara, bi bile gotove sitnosti v službi, pa pogina se vender tudi tu ni bal; zakaj neoverzljiva resnica je, de lepota vsem dopade in de jo slasti stare gospej po vrednosti cenijo, de je pa on zares postaven možak bil, so mu pa zerkalaste, srebrosvilne stene pričale. Bi bila pa gospa mlada; o potem bi bila pa sužnost še sladka in še marsikdo drugi bi se ji bil z radovoljnostjo vklonil. To premislivši je jel Radovedec ze ta in un naklep kovati, kako bi se oblastnici prikupil, ktero mu domišlja če dalje bolj živo v prvem cvetju mladosti pred oči stavlja. Zlo neprijetno se mu te misli razkade, ko ga pritlikavci namest v krasno izbo krasne gospe v konjsko stanico pripeljejo ter mu odkazavši, kaj mu je vsak dan storiti odidejo in vrata terdo za sabo zaklenejo. Kraj, v katerim je bil, sicer ni bil štali podoben; imel je oglajen tlak, svitile stene, marmeljnov jasli in mehko, pirnato posteljo, pa nikdar za plačilo oblastnice viditi, je bila vender pregrenka osoda, ki se je le scasama pozabiti mogla. K sreči je imel Radovedec kratkočasno družino: tri konje, ki so tudi človeški jezik znali in zatorej po dokazu verjetniga Herderja tudi um in pamet imeli. Ker jim ni bilo treba kakor ljudem za živež skerbeti, so imeli ti čudovitni žebci priložnost in čas se še veliko veliko bolj izobražiti, kakor to človek zamore, tedej tudi Radovedec z veliko pazljivostjo njihov pol ure posluša.

*) Ki ni lanski časnik bral, mu v kratkim prvi del povemo. Radovedec je mogel zavolj svoje učenosti svoj staroljubni dom Šišmiševo zapustiti in pride po mnogis poskusih silačen želodec nasiti, v deželo bolniga kralja, kterimu je prorokoval, de ga le okus zlate hruške oteti zamore. Kralj obljubi prinesitelju ozdravila svojo hčer dati. Radovedec jo hoče dobiti in pleza sedem let v drevo verh pridši pa na klopici, ki je ondi, zaspi in pade v sladki sanji, de z zalo deklico pleše, v bližnje nebo. Vse dogodbe, ki tu slede, so tedaj v raznih krajih nad nebežam misliti.

(Dalje sledi.)

Cestopis.

(Dalje.)

Neka posebna skrivnost je v značaju i zgodovini slavenskoga naroda, da se pri njem mestnjanstvo (gradjanstvo, Bürgerthum) razviti ne more; ne samo pri Rusih, tudi pri ostalih slavenskih ljudstvih se nikder ne vidi krepko razvijanje gradjanstva. Ne Polaki ne Jugoslovenci ga neso razvili, pri Čehih pak je gradjanstvo od Nemcov osnovano, u čeških mestih se do danesnega dne večidel Nemci stanujo.

Duže kot pol stoletja si je ruska vlada prizadevala, gradjanstvo osnovati. Katarina II. je za Gradjansko vstavo ukaz dala v nemškem duhu, na nemško kopito! Moramo spoznati, da vsi ti ukazi so bili le nevgodno delo brez zaželjenoga konca, kteroga si je vlada obetala. Pri Rusih je močen duh pritovarševanja ¹⁾. Nemški duh pridruženja ²⁾, na katerem je gradjanstvo utemeljeno, je narodnemu značaju Rusov zevsema. Duh pridruženja je protiven narodnim običajem, družbinskim navadam raskoga ljudstva, mislim da se tudi nikol vkoreninil ne bode.

Rus je za vse spodoben i prebrisan. Rus lahkič med vsemi narodi ima naj več praktičkoga razuma si kak primeren stan izvoliti. Alj kar je Nemcu tako prirodjeno, nagnjenosti i ljubezen do svojega stana, do svoje obrtnie, svojega rokodelstva; toga Rus neti ne pozna. Pravi Nemec ljubi svoj stan, ga noče s nikakim drugim zameniti; svoje obrtnie, ktere se je enkrat posvetil, ostane veren; opravlja svoje rokodelstvo z ljubeznjo, stanovitnostjo, nekakim ponosom, on išče svoje hvale u tem, da se v svojem delu do popolnosti izobrazi, ga veseli, če mu delo po sreči izide. On misli, da je po previdnosti k temu svojemu izvoljenomu stanu poklican, da temu poklicu mora tudi zvest ostati.

Ne tako Rus; zvekšine odloči primerek, ktera med mnogimi sposobnostmi (ktere mladeneč ima) se naj pred naj izobrazi. Zemeljski gospod poišče med mladenci svojih rabov na veliko izvoljo, kteri bodi črevlar, kteri li kovač kteri li kuhar, kteri li pisar i. t. d. Skrbni vlastini ³⁾ da dobrih rokodelcov dobijo, dajo tudi mladence mestrom na 3, 4 do 8 let u uk. Polkovnik ukaže u svojem polku brez težke izvolitve: Toliko i toliko momkov ima biti sedlarov, toliko kovačev, ti imajo biti godci uni pisari u pisarnici!

Pa res to postanejo, ino sicer vsikdar nekakvo urnostjo i prebrisanostjo! Iz teh bivajo praviloma naj pošteni naj bolji rokodelci, delavci in umetniki, ker od zunajne oblasti pri-

¹⁾ Pritovaršnje — associatio.
²⁾ Pridruženje — corporatio.
³⁾ Vlastin — Gutsherr.

morani potem pri svojej enkrat početi obrtnie tudi ostanejo. Pri kronskih kmetih je prvi nagib za mladenča od starišev ali zlahte ali pak si sam izvoli kakšno delo. Se je mladeneč kakvoga rokodelstva sam lotil, ni misliti, da bi se v teistem do popolnosti izobrazil. Ljubezni ali povdanosti do svojega stana, do svojega rokodelstva nema nikake.

Je Rus postal bogat tergovec ali tovarnik, on vendar ne ljubi, ni natvezan na svoj stan, na svojo obrtnio. Ta mu je le pomoček obogateti. Priprosti muzik, kmet, je ljubezniv, iz srčca dober, ko brže pak si bogatstva pridobi, špekulant, trgovec postane, je popačen i velki lupež!

U vsih velikih mestih še vidiš lastovite podobe, lastovite noše. Tudi v nemških mestih še naišeš ljudi v deželnej noši, alj to so že redke iznimke! Mestni stanovniki so povsodi deželni obleč zavrgli, le seljani v bližnih vesnicah so še v deželnej obleki ostali. V Moskvi so vsi stanovniki uizjih vrst tedaj do 9/10 še v narodnej noši. Med temi vidiš čudne, vmes tudi odviše značajne podobe. Med temi je naj naj bolj lastovita podoba dvornikov. On je hišni hlapec i vratar. Dvornik je leto i zimo na dvorišču, pod uvoznimi vratami ali na cesti. Ima paziti na cesto, da se u lepej snagi ohrane; ako li toga ne véni, gorje jemu njegov dober stric budočnik se nič ne šali! Zjutroma i zvečer ti nevtrudno pometa pred hišnim kapom ali na dvorišči, čegar neomenjen gospod on je. (Od dvorišča tudi ime dvornik.) On je srednik med hišnim gospodom i med najemniki. ⁴⁾ On ima oskerbovati vse hišne popravke, dimnike pregledovati i. t. d. Na njega se varovčia ⁵⁾ obrne u všem, kar najemnika zadene, je treba jim prebivališni list podpisati ali potrebuje kakvo drugo pismo od varovčie, vseli k dvorniku pribežijo. Večidel opravljajo to službo stari vojaki, pa tudi vsak kmet rad u njo stopi.

Naj bližnji stric dvornika je budočnik. Kakor je dvornik čuvar dvora, tako je budočnik čuvar ceste. Na oglu vsake imenitne ulice je z desek zbita bajtica, stanišče budočnika. On je naj nižji služabnik varovčie, jemu je nadzorničtvo ceste izročene. On ima paziti, da se cesta snažna ohrane, ima vediti, kdo li u vsakej hiši stanuje, pri njem se ima vse zvediti i. t. d. Praviloma stoji budočnik veličasten v popolnej brezdelavnosti pred svoje bajticoj naslonjen na svojo močno alebarde, ter pusti ljubo solnce sijati na šubu (kožuh) svojega široka herbta.

⁴⁾ Najemniki — Miethsleute, ki najemnino plačujejo od stanišča.
⁵⁾ Varovčia — policia.

(Dalje sledi.)

Odgovorni vrednik: Dragotin Melcer. — Založnik in tiskar Jožef Blaznik.

Vradni list št. 66.

Št. 8831. **Oznanilo.** (180.) c 1
 Ker je izvoljeni izvolitvi zastopnika namestnika dolžnih v nekdanjem novomeškemu okrožju se odrekel, bo 10. novembra t. l. nova volitev pri c. k. okrajnem poglavarstvu v Novem mestu pod vodstvom tamošnjega gospoda okrajnega poglavarja.
 Kar se s tem sploh naznani.
 Ljubljana 27. septembra 1851.

Št. 8705/1467. **Oznanilo.** (176.) c 3
 Od dovoljenih solskih milodarov z razpisom visociga c. k. ministerstva bogočastja in uka od 17. oktobra 1849 št. 7133 za učence kirurgije iz Krajskega, je ena stopnja z začetkom šolskega leta z 120 gold. spraznjena, ki se bo podelila iz učilišnega krajskega zaklada.
 Tisti učenci, ki se zato oglasiti hočejo, imajo svoje prošnje s priloženim kerstnim listam, s pričo ubožnosti, slovenskega jezika in z dobrim vspehom dokončanih obeh polovic poslednjega šolskega leta in sicer naj manj četrtega gimnazialnega razreda, do 15. oktobra 1851 pri tem c. k. deželnem poglavarstvu vložiti.
 C. k. deželno poglavarstvo
 Ljubljana 19. septembra 1851.

Št. 236. **Oznanilo dražbe.** (177.) c 3

V četrtek 9. oktobra t. l. dopoldne med 9. in 12. uro bo v vradni pisarnici v Litiji na Savi postavljenega c. k. namestnika inženirja javna dražba v najem c. k. vodostavbeni zalogi vlastnega čez Prusnikovi tok prevaževavnega pada na Savi in zraven pristetega kmetijskega gospodarstva. K tej dražbi se po ukazu častitega c. k. stavbenega vodstva od 30. pr. m. št. 2625 vsi, ki imajo voljo to reč prevzeti, s tem pristavkom povabijo, da se zamorejo bolj natanjki pogoji tukaj vsak dan pregledati, in da je v primerleju, ako bi bil eden ali drug zadržan k dražbi priti, ali ustmeno ne hotel pri dražbi govoriti, njemu tudi prosto, pred začetjem dražbe pismeno ponudbo na 10 kr. koliku in po pogojih sestavljeno vložiti.
 Postavljena cena za eno leto znese 550 gold. — vendar pa je vsacemu prosto, tudi manj ponuditi.
 C. k. ekspositura za stavbe na Savi.
 Litija 21. septembra 1851.

Št. 9577. **Proglas.** (179.) c 2
 Podpisano c. k. okrajno sodništvo s tem naznani, da je c. k. deželna sodinja v Ljubljani za prav spoznala, Matevža Kramarja iz Gub-

nišča za beba naznaniti, zavolj česar mu je tukajsnja sodinja Martina Ogorelica iz Škofelca za varha dala.

C. k. sodništvo ljubljanske okolice.
 Ljubljana 27. septembra 1851.
 Heinricher s. r.

Št. 2828. **Oznanilo.** (178.) c 3
 Visoko c. k. višje vodstvo za obćenje II. oddelk je z visocim razpisom od 7. t. m. št. 533/OP postneji postaji v Ipavi dovolilo za pripravo navkreber, obstoječo iz ravno toliko konj, kolikor se jih za vožnjo navadno rabi, proti Razdertem, pri vsih izrednih poštah in izrednih berzovožnjah, ježno in postilonsko zapitnino, za celo z enojno pošto odmerjeno daljavo pobirati.
 Kar zadene cesarke vožnje ima ostati pri sedanjem omenjenju priprežnih odrajtvil zrajtane na ²/₈ pošte.
 Kar se s tem sploh naznani.
 C. k. poštno vodstvo.
 Ljubljana 18. septembra 1851.
 Hoffmann s. r.